

XIX–XX ст.) та Анну Вероніку Вендланд (до-слідницю історії Галичини). У своїх презентаціях науковці зосередили головну увагу на тому, як російський режим використовує минуле для легі-тимізації своєї війни та насильства в сучасних умовах. Під час свого виступу Анна Вероніка Вендланд наголосила, що розпочата Росією війна є прямим наслідком наративів, які зображують Україну або як «недодержаву», або як «фашистську державу», тим самим легітимі-зуючи широкомасштабну агресію проти тих, хто стверджував протилежне. Кай Струве детально зупинився на формах і методах радянської про-паганди, заді-яних для формування негативного ставлення до українського національно-визволь-ного руху XX століття.

Від початку війни кафедра історії Східної Європи Університету ім. Фрідріха-Олександра підтримувала зв'язок з українськими колегами з харківських вищих навчальних закладів, які були змушені полишити рідні домівки через постійні обстріли російськими окупантами. Біженцям з Харкова була надана допомога у пошуках тимча-сового житла та роботи за фахом. Так викладачка Харківського національного університету імені Василя Каразіна Марія Пархоменко та доцент Харківського національного університету радіо-

електроніки Вадим Золотарьов стали стипендіа-тами Університету ім. Фрідріха-Олександра та беруть активну участь у роботі кафедри історії Східної Європи. Під час роботи круглих столів за участі вчених Німеччини та України в Ерлан-гені та Гейдельберзі, Вадим Золотарьов поді-лився своїми глибокими знаннями з історії радянських спецслужб на теренах України та ак-центував увагу на запозиченні інструментів та методів більшовицького терору російськими оку-пантами в упокоренні цивільних осіб в Україні. Марія Пархоменко (експерт з історії візантій-ського Херсонесу) розповіла учасникам наукових форумів як російська держава використовує істо-рію Хрещення Київського Великого князя Володи-мира Святославовича для легітимізації анексії Кримського півострова в 2014 році та продуку-ванні міфів про спільну історію українців та ро-сіян, що мали на меті обґрунтувати загарбання Донбасу та Півдня України.

У близьких планах кафедри історії Східної Європи – наукові дослідження та дискусії, при-свячені українсько-російським відносинам в історичній ретроспективі. Колектив кафедри налаштований зробити свій внесок в інформу-вання німецької громадськості про Україну та її багату, складну і часто трагічну історію.

Кей Кірхманн (м. Ерланген)
професор медіадосліджень
в Університеті ім. Фрідріха-Олександра
Ерланген-Нюрнберг

Діалоги про російсько-українську війну в Університеті ім. Фрідріха Олександра з м. Ерлангена-Нюрнберга

У літньому семестрі 2022 року я, як медіа-науковець, разом з моїм колегою Юргеном Келе-ром з кафедри економіки та місцевого Форуму інтеграції та міжкультурної комунікації (FAU-INTEGRA), задумали та організували серію публічних лекцій про війну в Україні в Універ-ситеті ім. Фрідріха Олександра з м. Ерлан-гена-Нюрнберга (FAU). Назва «Війна в Україні в діалозі» передбачала три рівні обміну дум-ками на домінуючу тему року: по-перше, міждисциплінарний діалог між колегами з уні-верситету, експертами з міст Ерлангена та Нюр-нберга, а також відповідними неурядовими ор-ганізаціями; по-друге, діалог із зацікавленою

громадськістю в регіоні і, нарешті, дискусію з тими, кого безпосередньо торкнулася війна, тобто, з людьми з України. Ця основна ідея зу-мовила і особливий формат заходу: як правило, по два доповідачі виступали з 20-хвилинними основними доповідями під вільно заданою те-матичною рубрикою, які потім обговорювалися з аудиторією. Таким чином, загалом було про-ведено понад 20 лекцій протягом 12 днів, які охоплювали широке коло тем: від питань допо-моги біженцям, прав людини та міжнародного права до таких тем, як сільськогосподарська криза, спричинена війною, до аспектів санкцій-ної політики, ролі Китаю та ЗМІ у нинішньому

конфлікті, а також історичного підґрунтя відно-
син між Росією та Україною¹.

Варто зауважити, що науковці погодилися
взяти участь у дискусіях попри дуже стислі
терміни для підготовки та незвичний формат
циклу лекцій. Науковий форум призвів до ди-
вовижних синергетичних ефектів між дисцип-
лінами, які зазвичай мають мало точок дотику.
Так, наприклад, економіст Елізабет Мейер (Ин-
ститут економіки; тема виступу: «Наслідки та
побічні ефекти санкцій проти Росії») та китає-
знавець Марк Маттен (професор сучасної історії
Китаю: «Китай як можливий миротворець?») об-
мінювалися думками щодо ролі Китаю у мож-
ливому обході санкцій, накладених на Росію. Іс-
торик Сімон Дерікс (кафедра нової та новітньої
історії (FAU); тема виступу: «Політика космосу:
погляди на владу, (не)видимість і безпеку як
привілей») та медіазнавець Кей Кірхманн (ка-
федра медіадосліджень, тема виступу: «Війна
(не)образів: роль ЗМІ в поточних подіях вій-
ськового часу») спільно окреслили питання ві-
зуалізації війни в соціальних мережах. Філософ
Стефан Аппліс (кафедра практичної філософії;
тема виступу: «Космічний синдром у росій-
ській політиці: географічний погляд на старі та
нові конфліктні ситуації») та соціолог Сілке
Стітс (кафедра соціологічної теорії; тема вист-
упу: «Поляризація світу як рефігурація про-сто-
рів» разом обговорювали питання просторової
політики у Східній Європі.

Той факт, що всі лекції мали виразно на-
уково-популярний характер, а також те, що в
них менше йшлося про усталені висновки, а
більше про погляди на поточну ситуацію (Юлія
Косякова (Інститут досліджень ринку праці та
професійної підготовки (м. Нюрнберг); тема
виступу: «Наслідки війни в Україні за міграцію
та інтеграцію: перша оцінка»), Андреа Кун,
(Нюрнберзький міжнародний кінофестиваль
про права людини; тема виступу: «Міжнародні
культурні події під знаком війни: солідарна під-
тримка між заявами та реальністю»), Моніка
Петерсен (EFIE (м. Ерланген), тема виступу:
«Важлива роль волонтерів під час кризи: волон-
терська допомога біженцям в Ерлангені (EFIE),
Аміл Шаріфов (відділ у справах молоді, сім'ї та
соціальних питань, координації роботи з біжен-
цями та міграцією міста Ерланген; тема виступу:
«Прийом українських біженців: діяльність у

місті Ерланген»), Маркус Краєвський (голова
міжнародного права, Центр прав людини м.м.
Ерланген-Нюрнберг (FAU); тема виступу:
«Міжнародні правові виклики війни проти Ук-
раїни»), Гайнер Білефельдт (кафедра прав лю-
дини та політики в галузі прав людини (FAU) ;
тема виступу: «Легітимаційні маневри: історія,
пропаганда, злочини проти прав людини»),
Петра Бендел (Інститут політичних наук/До-
слідницький відділ міграції, втечі та інтеграції;
тема виступу: «Refugees: Чи можемо ми зро-
бити це вдруге?»), Ніколас Роледер (завідувач
кафедри психології здоров'я (FAU); тема вист-
упу: «Переміщення, стрес і здоров'я»), Гіб-
фрід Шенк (кафедра нової та новітньої історії з
фокусом на історії Східної Європи (FAU); «Ук-
раїна у війні – але сільському господарству по-
трібен мир»), оцінки чи навіть конкретні про-
позиції для обговорення, сприяло тому, що
завжди відбувався жвавий діалог з аудиторією.
Прикметно, що значна частина аудиторії була
добре поінформована про те, що відбувалося, і
мала змогу ставити конструктивні, а подекуди
й критичні запитання та коментувати презента-
ції. Крім того, завжди існувало відчуття невиз-
наченості щодо подальшого перебігу війни,
ролі німецької політики в минулому та сього-
денні, можливих наслідків для нашої економіки
або питання, як належним чином поводитися з
біженцями, які були прийняті. Природно, що на
багато з цих питань рідко можна було отримати
чітку відповідь, а скоріше спостерігалася спроба
дослідити та зважити можливі сценарії розвит-
ку подій у діалозі.

Спільно з німецькими науковцями у про-
світницькій акції взяли активну участь й дослід-
ники з України, високопосадовці та правозахис-
ники, які прибули до Баварії або долучилися за
допомогою відеозв'язку з Києва чи Варшави.
Так, директорка Департаменту міжнародного
права МЗС України Оксана Золотарьова оголо-
сила доповідь на тему: «Міжнародне право як
інструмент забезпечення справедливості та від-
повідальності народу України». Спеціальний
уповноважений з питань санкцій МЗС України
Олексій Макеєв виступив на тему: «Санкції
як найефективніший інструмент зовнішньої
політики». Старший науковий співробітник
Інституту історії України НАН України Сергій
Кокін детально зупинився на ключових подіях

¹ Das Programm der Ringvorlesung ist nachzulesen unter: <https://www.integra.fau.de/vernetzung/ringvorlesung/ringvorlesung-der-ukraine-krieg-im-dialog/>

історії України ХХ ст., а директор національного Еразмус Офісу Світлана Шитікова оприлюднила доповідь на тему: «Вища освіта в Україні: додана цінність інтернаціоналізації під час війни»).

Як і очікувалося, ця частина заходу була найбільш вражаючою та сповнена важких переживань. Найбільше вразило одностайне переконання всіх гостей у тому, що Україна переможе у цій війні та притягне до відповідальності ро-

сійських військових злочинців. На церемонію закриття прийшло чимало українців, які скористалися нагодою, щоб у зворушливих словах подякувати аудиторії та команді організаторів за численні знаки та жести солідарності, які пролунали під час цього заходу. Наразі команда організаторів розглядає можливість укласти антологію цих лекцій, на прохання деяких учасників, і таким чином зробити їх доступними для ще ширшої аудиторії.

Тетяна Перга (м. Ерланген)

кандидат історичних наук,

головний науковий співробітник

ДУ «Інститут всесвітньої історії

НАН України»

E-mail: pergatatiana@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1533-775X>

Український акцент Історичного семінару у Гайдельберзькому університеті Рупрехта-Карла

Найстаріший та один із найпрестижніших університетів сучасної Німеччини – Гайдельберзький – активно підтримує українських учених. Історичний семінар університету, який очолює професор, доктор наук Таня Пентер, вже давно плідно співпрацює з українськими колегами, внаслідок чого було реалізовано декілька проектів у галузі історії Східної Європи. Після початку активної фази війни Росії проти України Історичний семінар виділив стипендії для низки українських дослідників, які змушені тимчасово переїхати до Німеччини.

2 серпня 2022 р. Історичний семінар Університету Гайдельберга та Центр східноєвропейської історії та культурології Університету Рупрехта-Карла організували воркшоп «Презентація дослідницьких проектів запрошених українських дослідників, які працюють у Гайдельберзі та Ерлангені», в рамках якого виступили Олена Лисенко, Тетяна Пастушенко, Тетяна Перга, Оксана Титаренко, Марія Пархоменко та Вадим Золотарьов.

Науковий працівник кафедри історії Східної Європи Університету ім. Фрідріха-Олександра Ерланген-Нюрнберг, доцент Харківського національного університету радіоелектроніки Вадим Золотарьов представив проект «Позасудові органи репресій в Україні в 1920–1930-х рр.», час-

тиною якого є дослідження справ засуджених за скоєні тяжкі кримінальні злочини, що не потрапляють під дію Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 рр.». Вивчення цих малодосліджених джерел відкриває нові деталі про злочини Радянського Союзу проти українського народу. У доповіді «Канібалізм під час голодомору 1932–1933 рр. в Україні (за матеріалами архівно-слідчих справ)» В. Золотарьов охарактеризував ситуацію з людоджерством і поїданням трупів в республіці, проаналізував кілька справ канібалів, слідство по яким проводилося органами держбезпеки. Дослідник наголосив, що обвинувачення висувалося не за навмисне вбивство (ст. 138, 139, 140 Карного кодексу УСРР, максимальний термін покарання за якими був до 10 років позбавлення волі), а за розбій (ст. 174, частина 4 якої передбачала смертну кару).

Слідство проводилося з грубими порушеннями кримінально-процесуального кодексу, з численними фальсифікаціями матеріалів з боку місцевого радянсько-господарського апарату та чекістів. Судова трійка при Колегії ДПУ УСРР не мала права засуджувати до страти, тому у всіх відомих досліднику випадках виносила клопотання перед Колегією ОДПУ СРСР про засто-